

Jak rozróżniać informacje prawdziwe od fałszywych?

WIEDZA W PIGUŁCE

Po dotarciu do źródła i znalezieniu w nim informacji na interesujący nas temat, należy ocenić jej wiarygodność i użyteczność. Potrzeba informacyjna określa, jakie cechy materiału będą dla nas priorytetowe. To, co w pewnej sytuacji może być wadą źródła informacji, w innej jest zaletą, np. duża ogólność przeszkadza, gdy chcemy znać szczegóły, ale przydaje się, gdy nic jeszcze nie wiemy na dany temat. Ocena wiarygodności materiału to najtrudniejsze zadanie, jakie stoi przed osobą szukającą informacji — zwłaszcza wśród źródeł internetowych. Aby wiedzieć, w jakim stopniu uzyskana informacja jest godna zaufania, należy ocenić wiarygodność źródła, zastanawiając się nad następującymi kwestiami:

- Kim jest autor materiału oraz kto wziął odpowiedzialność za publikację? Wiarygodności sprzyja prestiż wydawnictwa książkowego czy powaga instytucji, do której należy portal internetowy. Np. za bardziej wiarygodne uznamy słowniki internetowe PWN niż słowniki działu Portal Wiedza serwisu Onet.pl. W przypadku publikacji naukowych warto zwrócić uwagę na recenzentów pracy.
- W jaki sposób autor pozyskał informacje? Czy jest specjalistą w danej dziedzinie lub sam doświadczył tego, o czym mówi? A może pozyskał informacje z drugiej ręki? Należy prześledzić, na kogo się powołuje i jakie źródła przytacza. Jeśli nie podaje źródeł swoich informacji, jest mniej wiarygodny.
- Czy autor starał się jak najbardziej rzetelnie i starannie zaprezentować temat? Wiarygodności sprzyja przedstawienie wielu różnych punktów widzenia, powoływanie się na wiele różnych źródeł, chęć bezstronnej prezentacji ich zawartości, a także dbałość o językową i graficzną formę tekstu.
- Kiedy powstał dany materiał? Jeśli nie możemy tego określić, warto ustalić, czy źródło informacji jest często aktualizowane.

W zależności od potrzeby informacyjnej pojawiają się inne czynniki, które determinują wybór źródła. Są to przede wszystkim:

- obiektywność (bywa jednak, że poszukujemy subiektywnych opinii na dany temat)
- aktualność (choć niekiedy poszukujemy informacji o przekonaniach żywionych dawniej)
- dostępność i łatwość wykorzystania (ale też zdarza się, że zależy nam na określonym źródle, nawet jeśli jest bardzo trudno dostępne lub niełatwe to wykorzystania)
- stopień szczegółowości (jednakże czasem potrzebujemy tylko ogólnych informacji) zrozumiałość

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Dzieci co dzień zdobywają wiele informacji o świecie. Nie wszystkie źródła, z których czerpią, są wiarygodne. Lekcja uczy, że nie wszystko, co podają media, musi być prawdą, ale też media mogą posłużyć do weryfikacji zdobytej wiedzy.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, że w mediach można znaleźć informacje prawdziwe i fałszywe
- rozumieją, że źródła dzielą się na wiarygodne i niewiarygodne
- wiedzą z kim i w jaki sposób porozmawiać o wiarygodności źródła.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min

Forma: miniwykład prowadzącego

Powiedz uczestnikom, że celem lekcji jest nauczenie się odróżniania informacji wiarygodnych od niewiarygodnych. Powiedz, że informacje to różne wiadomości i opinie przekazywane nam przez inne osoby bezpośrednio lub media (radio, telewizja, gazeta, internet). Szczególnie podkreśl, że autorem informacji zawsze jest człowiek (to nie "gazeta napisała", tylko konkretny redaktor z gazety umieścił taką informację na jej łamach). Upewnij się, że wszyscy rozumieją pojęcie "informacja".

2.

Czas: 10 min

Forma: praca w grupach, dyskusja

Pomoce: tablica, kreda, **materiał pomocniczy "Prawda czy fałsz"**

Podziel uczestników na 2 grupy. Poproś, żeby po naradzeniu się w grupie jedna osoba zgłaszała, jakiej udzielają odpowiedzi. Przeczytaj głośno pytania z **materiału pomocniczego "Prawda czy fałsz"**, zwracając uwagę, skąd zaczerpnięta jest informacja. Zanotuj na tablicy literami "P" i "F" zdania według dzieci prawdziwe i fałszywe.

3.

Czas: 10 min

Forma: praca w grupach

Pomoce: ołówki lub kredki, **materiał pomocniczy "Wiarygodność informacji"**

Podziel uczestników na 4 zespoły. Rozdaj grupom **materiał pomocniczy "Wiarygodność informacji"**. Poproś uczestników, żeby zastanowili się, które źródła wydają im się wiarygodne (to znaczy komu można uwierzyć od razu, a które informacje należy sprawdzić). Poproś, żeby przy rysunkach oznaczających rodziców, kolegów, nauczyciela, komputer, radio, gazetę, telewizor, książkę narysowali po jednej, dwie lub trzy gwiazdki – od najmniej wiarygodnych do najbardziej. (**Materiał pomocniczy „Wiarygodność informacji”**). Porównajcie arkusze wszystkich grup. Zastanówcie się wspólnie, kto jest najbardziej wiarygodnym źródłem informacji. Powiedz, że aby sprawdzić prawdziwość wiadomości, należy ją porównać z informacją z innego źródła.

4.

Czas: 15 min
Forma: praca własna
Pomoce: Wskazówka dla nauczyciela
"Weryfikowanie informacji"

Rozdaj wybranym uczestnikom kartki z napisami: "mama", "tata", "nauczyciel", "lekarz", "bibliotekarz", "encyklopedia", "książka", "Internet". Poproś uczestników, żeby w zastanowili się komu i jakie pytanie należy zadać, żeby sprawdzić podane wiadomości. (**Wskazówka dla nauczyciela „Weryfikowanie informacji”**). Prowadzący czyta informację, a chętne dzieci zgłaszają pytania i mówią w jaki sposób sprawdziłyby daną informację. Pozostali uczestnicy w toku rozmowy mogą zgłaszać swoje sugestie.

W podsumowaniu powiedz, że warto zadawać pytania: Czy to prawda że? Czy pomożesz mi sprawdzić informację o? Gdzie można znaleźć informację na temat? Czy istnieje inne źródło, potwierdzające tę informację? Skąd to wiadomo?

5.

Czas: 5 min
Forma: miniwykład prowadzącego.
Pomoce: arkusz papieru, markery,
taśma klejąca

Podsumuj zajęcia. Powieś na tablicy karton, na którym będą zapisane pytania z ćwiczenia 4. Do listy dopiszcie propozycje dzieci. Powiedz, że zdobywamy informacje z różnych źródeł i trzeba pamiętać, że mogą one być prawdziwe albo fałszywe. Dlatego zdobyte informacje warto sprawdzić w innym miejscu. Zostaw karton w widocznym miejscu, żeby dzieci oswajały się z pytaniami i uczyły się je zadawać.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją, że nie wszystkie źródła są wiarygodne?
- należy być krytycznym i sprawdzać zdobyte informacje?
- wiedzą, w jaki sposób można sprawdzić, czy zdobyta informacja jest prawdziwa?

Opcje dodatkowe

W ćwiczeniu 3. zamiast dorysowywania gwiazdek można zastosować bardziej atrakcyjne dla dzieci głosowanie. Przy obrazkach ustaw kubeczki, a uczestnikom rozdaj patyczki (lub ziarenka). Do kubeczków uczestnicy wrzucają po 1,2 lub 3 patyczki (ziarenka).

Porozmawiaj z uczestnikami, czy spotkali się kiedyś z tym, że zdobyte przez nich informacje okazały się nieprawdziwe. Zastanówcie się, czy są takie pytania, na które dotąd uczestnicy nie znają odpowiedzi lub mają różne opinie. Poproś, żeby postarali się samodzielnie zweryfikować te informacje. Podzielcie się efektami pracy.

MATERIAŁY

- materiał pomocniczy „Prawda i fałsz”
- materiał pomocniczy "Wiarygodność informacji"
- wskazówka dla nauczyciela "Weryfikowanie informacji"

ZADANIE DLA UCZNIA

Zadanie 1.

Dopasuj możliwe źródła, skąd można zdobyć, oraz gdzie potwierdzić podaną informację.

Kategorie:

- osiedlowa tablica ogłoszeń
- internet
- rodzice
- nauczyciel
- sąsiadka
- książka
- bibliotekarz
- obserwacje własne
- radio
- koledzy
- mapy

nagłówek:

Elementy do przyporządkowania:

- Wiadomość, że sąsiadce zginął pies. [rozwiązanie: 1 3 5]
- Informacja, kim był Mieszko I. [rozwiązanie: 2 3 4 6 7]
- Jak wyglądają liście kasztanowca? [rozwiązanie: 2 4 6 8]
- Jak brzmi piosenka „Witajcie w naszej bajce” z filmu „Pan Kleks”? [rozwiązanie: 2 3 10 11]
- Z jakimi państwami sąsiaduje Polska? [rozwiązanie: 3 4 7 11 12]

[Zadanie powinno zostać zilustrowane w taki sposób, żeby przyporządkowywać do pytań obrazki z podpisami].

SŁOWNICZEK

- **wiarygodność informacji:**
- **źródło informacji:** każdy przedmiot z którego czerpie się wiadomości na interesujący nas temat

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Anna Buchner, konsultacja merytoryczna: . Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/jak-rozrozniac-informacje-prawdziwe-od-falszywych/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Katalog kompetencji 2.0, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Podstawa programowa:

2014/1/edukacja-polonistyczna/t1

2014/1/edukacja-komputerowa/t3

Podstawa programowa 2017:

Edukacja polonistyczna, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela, innych osób z otoczenia, w różnych sytuacjach życiowych, wymagających komunikacji i wzajemnego zrozumienia; okazuje szacunek wypowiadającej się osobie.

Uczeń wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji; zadaje pytania w sytuacji braku rozumienia lub braku pewności zrozumienia słuchanej wypowiedzi.

Edukacja społeczna, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, drużyna sportowa, społeczność lokalna, naród; respektuje normy i reguły postępowania w tych grupach.

Uczeń przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie i własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad.

Edukacja przyrodnicza, I-III klasa

Osiągnięcia

Uczeń ma świadomość obecności nieprawdziwych informacji, np. w przestrzeni wirtualnej, publicznej; sprawdza informacje, zadając pytania nauczycielowi, rodzicom, policjantowi.